

УДК 378.018

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.69-21>**Хмелевський М.О.**доктор економічних наук,
професор кафедри економіки
*Національний транспортний університет***Прохорчук С.В.**кандидат економічних наук, професор,
кафедра фінансів, обліку та оподаткування
*ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»***Khmelevskiy Mykola**Doctor of Economics,
Professor of the Department of Economics
*National Transport University***Prokhorchuk Svitlana**PhD in Economics, Professor,
Department of Finance, Accounting and Taxation
International University of Business and Law

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Хмелевський М.О., Прохорчук С.В. Європейський досвід організації дистанційного навчання у вищих навчальних закладах. В статті висвітлено проблемні питання організації дистанційної освіти. Визначено негативні та позитивні сторони дистанційного навчання. Розглянуто особливості використання дистанційного навчання в зарубіжних університетах. Представлено результати оцінки застосування дистанційної форми навчання у закладах Європи і США, що базується на основі своїх можливостей і потреб ринку на рівні конкретного університету, штату, провінції. Проаналізовано віртуальні динамічні навчальні середовища та платформи. Зроблено висновки, що дистанційне навчання увійшло в 21 століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців різноманітних сфер та галузей.

Ключові слова: дистанційна освіта, онлайн навчання, освітній процес, навчальні платформи, віртуальні динамічні навчальні середовища.

Khmelevskiy Mykola, Prokhorchuk Svitlana. **European experience of organizing distance learning in higher education institutions.** The article highlights the problematic issues of organizing distance education. The negative and positive aspects of distance learning and the peculiarities of its use in foreign universities are determined. It is concluded that in practice there are three traditional forms of educational institutions that offer distance learning using modern online platforms. It has been found that the British system of distance education is recognized as the oldest. The results of the assessment of the use of distance learning in European and US institutions based on their capabilities and market needs at the level of a particular university, state, province are presented. Virtual dynamic learning environments and platforms are analyzed. It is determined that the insufficient level of computerization of the country's society and the education system in particular, the low development of network information technologies by educational institutions, the lack of formation of the national educational space in the Web environment do not allow to realize significant potential opportunities for distance learning at present. It is concluded that distance learning has entered the 21st century as the most effective system of training and continuous support of a high qualification level of specialists in various fields and industries.

Key words: distance education, online learning, educational process, learning platforms, virtual dynamic learning environments.

Постановка проблеми. Починаючи з 2020 року в умовах карантину у зв'язку з пандемією COVID-19 в Україні навчання в багатьох вищих закладах освіти тривало завдяки впровадженню дистанційної форми. Навчання за такою формою можливе будь-де, будь-

коли та доступне будь-кому та є важливим у віртуальній соціалізації особистості кожного здобувача вищої освіти.

В умовах воєнного стану отримання якісної освіти неможливе без широкого використання дистанційного

навчання. Дистанційна форма навчання дає можливість створити систему безперервного самонавчання, загального обміну інформацією. Саме ця система може найбільш гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців. Для кращої та ефективнішої роботи бажано ознайомитися вивчити європейський досвід інших країн (США, Британії, Німеччини, Словаччини, Франції, Польщі та інш.), які давно застосовують в своїх закладах такі форми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. До початку пандемії дистанційна форма навчання не вважалась популярною та важливою. Дану проблематику вивчали вітчизняні вчені такі, як: О. Блажук, В. Бідасюк, Л. Бурковська, Р. Гуревич, Є. Долинський, В. Заболотний, О. Кареліна, Т. Коваль, В. Кухаренко, С. Мартиненко, М. Моклюк, О. Мацюк, Т. Пасічник, О. Рибалко, К. Скиба, С. Стецик, Т. Скубій та інші. Вивчення зарубіжного досвіду організації дистанційного навчання і його використання в освітньому просторі України потребує більш глибокого дослідження.

Формулювання завдання дослідження. Вивчення застосування європейського досвіду організації дистанційного навчання у вітчизняних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. За час пандемії COVID-19 життя та сфери діяльності людини кардинально змінились, а починаючи з 2022 року у зв'язку з воєнними діями в країні ще більше ускладнились. Сфера освіти не стала виключенням. Такий вимушений перехід на дистанційну форму роботи привів до стрибка у розвитку використання технологій навчання у вищій школі [1].

Аналіз застосування дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах показав, що існують перепони в її впровадженні: складність реалізації такої форми навчання через недостатню матеріально-технічну базу; недосконалість методів і технологій навчання; відсутність доступного і комфортного програмного забезпечення тощо [2].

Однак, не зважаючи на вказані перепони, в 2022 році з початком введення воєнного стану в країні вітчизняні навчальні заклади вимушені були перейти на дистанційну форму навчання. Адже багато викладачів та здобувачів фахової передвищої та вищої освіти опинилися далеко від своїх домівок та навчальних закладів.

Особливо важливим є організація самостійної роботи студента і тут в нагоді стало застосування в навчанні сучасних інноваційних процесів. Відповідно необхідно впровадити технології, які спрямують студента на його вдосконалення, саморозвиток, мотивують до навчання, підвищують пізнавальну активність та самостійність.

Тому, перед закладами вищої освіти постають завдання щодо створення сприятливих умов для розвитку кожного здобувача освіти. Важливо не втратити та підвищити інтелектуальний потенціал студентів. Також необхідно знати та враховувати індивідуальні здібності, нахили, інтереси кожного студента [3].

Педагогічні працівники та здобувачі освіти мусили адаптуватися до незручних умов організації освітнього процесу, терміново стали знайомитись з новітніми інноваційними технологіями проведення занять онлайн.

Аналіз застосування дистанційної форми навчання у вітчизняних навчальних закладах показав, що в освітньому просторі знайшли широке використання різноманітні навчальні платформи на базі віртуальних динамічних навчальних середовищ. Для проведення занять та конференцій найпопулярнішим став сервіс Zoom, програма Google Sheets, середовища Google Classroom, Moodle, Teams та інші [4].

Згідно з визначенням науковців, технологія дистанційного навчання – це відкрита розгалужена система дидактичних та інформаційно-комунікаційних технологій, що створена поєднанням потрібних форм, методів і засобів навчання з метою отримання найвищої якості результатів навчання та використовується для розроблення дистанційних курсів, організації навчального процесу та керування ним [5].

Вивчивши світовий досвід застосування технологій дистанційного навчання, можна зробити висновок, що в цілому на практиці існують три традиційні форми навчальних закладів, які пропонують дистанційне навчання з використанням сучасних онлайн-платформ (Coursera, edX, FutureLearn, Ptometheus та інш.): «натуральні» дистанційні університети; провайдери корпоративних тренінгів і/або курсів підвищення кваліфікації; традиційні університети, що пропонують навчання в режимі он-лайн [3].

Дослідивши досвід країн, що входять до складу Європейського Союзу, можна констатувати, що найстарішою системою дистанційної освіти визнано Британську. Так, у Великій Британії величезна кількість бізнес-шкіл пропонує дистанційні програми MBA. При Лондонському університеті створено спеціальний проект – LondonUniversity «ExternalProgramme» [3], що представляє собою окремий підрозділ, що займається дистанційними програмами. Після вивчення такої програми студент отримує диплом коледжу або університету, що входить до складу Лондонського університету. Відкритий університет Великої Британії зарекомендував себе як світовий лідер нетрадиційної освіти. За його зразком було створено аналогічні навчальні заклади в Канаді, Австрії, Іспанії, Пакистані, Нідерландах, Туреччині, Індії, Ізраїлі тощо [6].

В Польщі дистанційна освіта розвинена на високому рівні. Так, Польський віртуальний університет (ПВУ) широко сприяє розвитку в країні сучасних методів освіти й електронного навчання. Університет, головна будівля якого знаходиться у м. Лодзь, розробив і запустив свій перший онлайн курс ще в жовтні 2002 року за двома навчальними напрямами підготовки студентів: менеджмент, маркетинг та інформаційні технології; в 2003 році – політологія та медицина, в 2007 році розпочаті навчання магістрів, згодом і бакалаврів, за новим напрямком підготовки – педагогіка. В 2011 році почав підготовку студентів за: англійською і німецькою філологією, а також політологією. До того ж Польський віртуальний університет проводить більше 30 онлайн-курсів для студентів і десятки кваліфікаційних курсів; студенти можуть навчатися стаціонарно та консультативно, тобто бути присутніми на безпосередніх консультаціях з викладачем [7].

Прикладом потужнішого польського центру дистанційного навчання є і Осередок дистанційного навчання Варшавської політехніки (OKNO), який проводить дистанційне навчання з використанням моделі

SPRINT. Для даної моделі за основу взято методику, що використовується у Відкритому університеті Великої Британії і FernUniversität у Німеччині. Основна ціль цієї моделі те, що студент, навчаючись дистанційно, має можливість самостійно визначити час, місце та темп навчання, що є важливим у вік бурхливого життя молоді [8–9].

Дистанційна освіта Німеччини має свої особливості організації та навчання. Вона розпочиналася з дистанційної підготовки фахівців з вищою професійною освітою, яка централізовано планувалася. На сьогодні державним університетом в Німеччині, який пропонує широкий спектр різних програм дистанційної/заочної освіти, є Університет заочного навчання в Хагені (FernUniversität in Hagen) [3], який пропонує програми для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) циклів навчання, що є альтернативою очній освіті. Університет надає освітні послуги більше 50.000 студентам на рік. Проте, диплом про вищу освіту одержують не більше 20% у результаті великого відрахування студентів, що не витримують високих освітніх вимог. Інші державні університети в Німеччині пропонують, як правило, лише очну (денну) форму навчання на бакалаврських, магістерських, аспірантських програмах. В усіх федеральних Землях Німеччини є приватні ВНЗ (але це не університети, а вищі школи, інститути), які пропонують дистанційне навчання [3; 4].

Щодо вищих навчальних закладів Франції, то вони для надання послуг з дистанційного навчання створюють різноманітні асоціації, консорціуми за участі як державних, так і приватних партнерів, в тому числі підприємств, фінансових установ тощо, з метою спільного використання вже наявних ресурсів та створення нових, в рамках оптимізації навчального процесу [1].

Кожний штат у США має свої закони щодо впровадження дистанційного навчання. Відповідно кожний університет повинен розробити і використовувати у своїй роботі програми для денного навчання на рівні бакалавра і магістра і лише тоді пропонувати їх для дистанційного навчання. Прикладом може бути Віртуальний університет Кентуккі [3]. Проте деякі законопроекти стосуються всіх ВНЗ цієї країни. Наприклад, у 2002 р. В США прийнято «Акт про гармонізацію технології, освіти і авторського права», згідно з яким істотно змінено терміни й умови використання навчальними закладами різних матеріалів для укладання електронних дистанційних курсів [1; 3].

Урядова політика Канади відносно дистанційного навчання базується на освітній політиці урядів провінцій і відповідно кожна провінція чи округ мають свої статuti і форми навчання, тобто організація дистанційного навчання здійснюється також по-різному в усіх вищих навчальних закладах цієї країни [1].

Результати оцінки застосування дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах свідчать, що заклади Європи і Північної Америки само-

стійно впроваджують нові форми навчання на основі своїх можливостей і потреб ринку на рівні конкретного університету, штату, провінції або отримують відповідні дозволи від державних органів, а деякі закони, що стосуються дистанційного навчання, розробляються на державному рівні, а отже, обов'язкові для виконання в усіх освітніх закладах [3; 9].

Аналіз роботи вищих навчальних закладів ЄС, що впровадили дистанційне навчання, показав, що воно базується на ряді переваг:

1) введення різноманітних курсів для тренінгів, для отримання ступеня бакалавра та магістра, а також в більшості випадків й кандидата наук (PhD);

2) наявність вибору при навчанні. Так, студенти мають право припинити навчання з якоїсь причини і отримати сертифікати про проходження курсів, що дає можливість бути зарахованим знову в цей або інший університет без необхідності перекладання вивчених курсів як в університеті дистанційного навчання, так і в класичному навчальному закладі;

3) значне фінансування на рівні держави, та на рівні Європейського Союзу (отримання грантів);

4) за домовленістю проводять навчання у компаніях тощо.

Проте, аналіз застосування дистанційної освіти університетами країн ЄС показав, що досить поширеним у країнах Європейського Союзу є виокремлення двох видів технологій дистанційного навчання – педагогічних та інформаційних. Перший вид характеризується опосередкованими технологіями активного спілкування викладача зі студентами за допомогою використання телекомунікаційного зв'язку та методу індивідуальної роботи зі структурованим навчальним матеріалом, який представленими в електронному вигляді. Другий – спирається на навчальні інформаційні технології зі створення, передачі та збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку [7; 8].

Висновки. В результаті проведених досліджень можна зробити висновки, що дистанційне навчання в сучасному світі є провідною тенденцією в політиці вищих навчальних закладів як вітчизняних, так і зарубіжних. Досвід вищих навчальних закладів за останні 2–3 роки показав, що дистанційне навчання здатне доповнити та розширити традиційні форми організації освітнього процесу.

Тому, використання дистанційного навчання в Європейських університетах є цікавим для запозичення та впровадження в Україні, яка нині планує стати частиною Євроспільноти і переймає передовий європейський досвід, зокрема, в освіті.

Можна констатувати, що дистанційне навчання увійшло в 21 століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців різноманітних сфер та галузей.

Список використаних джерел:

1. COVID-19 та дистанційне навчання у закладах вищої освіти: аналітичний огляд наукових публікацій з міжнародних видань. URL: <https://nubip.edu.ua/node/79877> (дата звернення: 10.06.2022)
2. Дмитренко П.В. Пасічник Ю.А. Дистанційна освіта. Київ : НПУ, 1999. 25 с.
3. Кулага І.В., Льницький Д.О., Стрельник С.О., Матвійчук А.В. Світовий досвід організації та розвитку університетської системи дистанційного навчання. Київ, 2013. 38 с.

4. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні : Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с. URL: https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/76494/mod_resource/content/1/ОРИГ%20макет%20%282%29.pdf (дата звернення: 06.06.2022).
5. Слободянюк І.Ю., Мислицької Н.А., Заболотний В.Ф., Колесникова О.А. Використання хмаро орієнтованих технологій в умовах дистанційного навчання. *Науковий журнал: Фізико-математична освіта*. 2020. Випуск 1(23). С. 78–82. URL: <https://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/publ/> (дата звернення: 01.06.2022).
6. Ігнатенко Є.В., Вірніна Н.А. Особливості організації системи змішаного навчання. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : Open Forum-ITME-CRS-2019* : збірник матеріалів Першого Всеукраїнського відкритого науково-практичного форуму (10–13 жовт. 2019 р., Одеса).
7. Офіційна сторінка Польського віртуального університету (Polski uniwersytet wirtualny). URL: <http://www.puw.pl/o-puw/polski-uniwersytet-wirtualny>.
8. Офіційна сторінка Осередку дистанційного навчання Варшавської політехніки. URL: <http://www.okno.pw.edu.pl/index.php>.
9. Офіційна сторінка Центру дистанційного навчання Ягеллонського університету. URL: <http://www.czn.uj.edu.pl>.

References:

1. COVID-19 ta dystancijne navchannja u zakladakh vyshhoji osvity: analitychnyj oghljad naukovykh publikacij z mizhnarodnykh vydanj. URL: <https://nubip.edu.ua/node/79877> (accessed 10.06.2022).
2. Dmytrenko P.V., Pasichnyk Ju.A. (1999) Dystancijna osvita [Distance education]. Kyiv: NPU, 25 p.
3. Kulagha I.V., Iljnyckyj D.O., Streljnyk S.O., Matvijchuk A.V. ta in. (2013) Svitovyj dosvid orghanizaciji ta rozvytku universytetsjkoji systemy dystancijnogho navchannja [Global experience in organizing and developing a university distance learning system]. Kyiv, 38 p.
4. Kukharenko V.M., Bondarenko V.V. (2020) Ekstrene dystancijne navchannja v Ukrajinі: Monoghrafija [Emergency distance learning in Ukraine: A monograph]. Kharkiv: Vyd-vo KP «Misjka drukarnja», 409 p. URL: https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/76494/mod_resource/content/1/ORYGh%20maket%20%282%29.pdf (accessed 06.06.2022).
5. Slobodjanjuk I.Ju., Myslicjkoji N.A., Zabolotnyj V.F., Kolesnykova O.A. (2020) Vykorystannja khmaro orijentovanykh tekhnologij v umovakh dystancijnogho navchannja [The use of cloud-based technologies in distance learning] *Naukovyj zhurnal: Fyzyko-matematychna osvita*. Vypusk 1(23). P. 78–82. URL: <https://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/publ/> (accessed 01.06.2022).
6. Ighnatenko Je.V, Virmina N.A.(2019) Osoblyvosti orghanizaciji systemy zmishanogho navchannja [Features of organizing a blended learning system] *Innovacijni transformaciji v suchasnij osviti: vyklyky, realiji, strateghiji : Open Forum-ITME-CRS-2019*: zbirnyk materialiv Pershogho Vseukrajinsjkogho vidkrytoho naukovo-praktychnogho forumu (10–13 zhovt. 2019 r., Odesa).
7. Oficijna storinka Poljsjkogho virtualjnogho universytetu (Polski uniwersytet wirtualny). URL: <http://www.puw.pl/pl/o-puw/polski-uniwersytet-wirtualny> (accessed 01.06.2022).
8. Oficijna storinka Oseredku dystancijnogho navchannja Varshavsjkoi politekhniki. URL: <http://www.okno.pw.edu.pl/index.php> (accessed 01.06.2022).
9. Oficijna storinka Centru dystancijnogho navchannja Jaghellonsjkogho universytetu. URL: <http://www.czn.uj.edu.pl> (accessed 01.06.2022).